

VIKERABIELU

Toom Õunapuu

**Ambitsioonituid jutte
peaaegu elust enesest**

2008

Kapist välja!

Pea end kooli-, mitte aga ilukirjanikuks, kuigi 1989. aastal ilmus mul pikem noorsoojutustus “Katkestusseis” ja eelmisel sajandil on perioodikas avaldatud ka kümnekond laste- ning noorsoojuttu.

Selle aastatuhande algul tundsin eesti keele õppekirjanduse loojana end ammendanud olevat ja seepärast pöörasin mõneks ajaks pilgu ülddidaktikasse, mille tulemusena nägi 2003. aastal trükivalgust teos “Õpetamiskunsti viidad”. Siis tundus seegi valdkond käidud teena ja tuli otsida uusi väljundeid oma kirjutamiskire rahuldamiseks.

2004. aasta sügistelvel sattus mulle täiesti juhuslikult pihku ajakiri Saladused, milles räägiti käimasolevast jutuvõistlusest.

Otsustasin naljaviluks proovida ja nii valmisid mul nädalaga jutud “Pikutav politseinik” ning “Vanaisade elamata elu”, kusjuures selleks ajaks polnud ma lugenud ainsatki Saladustes ilmunud lugu. Ometi tõid esimesed katsetused kohe edu ja nii sai minust Saladuste salapärane autor, kes kartis aastaid oma valusalt või piinlikult ausate juttudega kapist välja tulla.

Olen piiritult tänulik ajakirjale Saladused, kes on mind kehutanud ja hinnanud, aga ka inimestele, kes on oma pihtimustega mu loomeinnule uued tiivad andnud, nii et kõik need minoorse alatooniga jutud on suuresti elust enesest – inimesed, olukorrad ja kohad on asjaosalistele osaliselt tuttavlikud, dialoogid on mõistagi autori fantaasia vili, kuna üllatuslõppe on tegelikult juhtunuga võrreldes kirjanduslikult mõneti atraktiivsemaiks töödeldud. Nii lihtsalt kõik käiski.

Tavapärased on harilikult hall ja igav, mis lugejat eriti ei köida. Seepärast olen oma lugudes otsinud tavalises tavatut, mis kohati balansseerib usutavuse ja ebausutavuse piiril. Jäägu lugeja otsustada, kui palju tema realsustaju midagi vastu võtab või eemale tõukab (erudiitidele pole mu looming ilmselt soovitatav).

Ulmest jääb see jutukogumik siiski kaugele. Kõik mu tegelaste prototüübid on elanud või elavad meie keskel, võib-olla küll mõneti vähemkarakteersetena või veidi enam sordiini all, mis aga kokkuvõttes ei muuda nende olemust.

Need jutud on armastusest ja vihkamisest, kus ükskõiksusel ei ole kohta. Halbadena näivad tegelased ei pea sellised tegelikult olemagi, võib-olla nad üksnes võitlevad oma isikliku õnne eest kahtlasevõitu vahenditega. Ja headel on sageli lihtsalt vedanud, olgugi et nad seda alati ära teeninud pole.

Elu ei ole mustvalge, vaid ikka mingites pooltoonides, kus kallutatud ühes või teises suunas muudabki inimsuhted nii äraarvamatuiks ja põnevaiks.

Kapist välja tulla otsustasin pärast suurt siseheitlust. Kas maksaks ühel didaktikul end määrida ajaviitekirjaniku kahtlasevõitu maine ja lameda loominguga? Aga kui see oli mu uuel eluetapil ainsaks päästerõngaks, mis ei lasknud uppuda hingerahutusse, vaid võimaldas sõnamerel meeolukalt seilata, proovides vanuigi uuesti oma kunagist salaarmastust, siis leidsingi eneseõigustuse, eriti kui võõra žanri viljelemine mulle endale suurt naudingut pakkus. Loodan, et lugeja andestab mulle mu vallatused. Ühtlasi julgen oletada, et küllap leidub mingi sihtrühm, kelles mu lood huvi äratavad.

Head lugemist ja puäntide ettearvamist!

Toomas Tamm

Tartus 2008

Vikerabielu

Psühholoogid olevat kindlaks teinud, et numbritest 1-9 eelistavad inimesed ülekaalukalt seitset, mis olevat ühtlasi populaarseim algarv. Küllap seepärast peetakse seitset ka õnnearvuks. Siis peaksin vist olema maailma õnnelikem inimene, sest seitse on minu elus etendanud nii suurt osa, nagu poleks teisi arve olemaski. Ometi pole seitse mulle alati õnne toonud: on ju minu seitsmeaastane abielu tänaseks karile jooksnud.

Töötan optikuna ühes pealinna prilliäris ja kui teen tagasivaate enda proua-aastatele, hämmastun ikka ja uuesti, et mu abielu on olnud kui vikerkaar, mille seitse värvi oma kindlas järjestuses iseloomustavad üsna täpselt seda, mis tähenduse on nendele värvidele andnud aastasadade jooksul inimkond.

Värvitu proloog

Olin äsja lõpetanud neljanda klassi. Meie Merivälja-kodu õuenurgas õhkas hiline jasmiin uimastavat aroomi, andmaks märku, et suur suvi jõuab peagi kätte.

Sel kevadel olin vist esimest korda kuulnud, et mu eakaaslastest plikad rääkisid peikadest. Minul polnud oma klassi poistest külma ega sooja. Aga ühel momendil – see oli vist nelipühade paiku – hoomasin äkki, et naabri Kalmer on küll täitsa kihvt kutt: kastanpruunid juuksed nagu Tanel Padari soeng Eurovisiooni lauluvõistluse võitmise aegu, riietus alati toon toonis – lipusinine T-särk harmoneerumas moodsate kulukate ja säravate silmadega. Ent mis kõige tähtsam: sõbralik naeratus ei jätnud teda kunagi maha. Võib-olla saanuks Kalmerist mu esimene armastus, kui mitte mu armsad esivanemad poleks tema aadressil kahtlasevõitu repliike puistanud.

“Näe, haritud vanemad, aga poisid käis mingis kutsekoolis...”

“Võib-olla pole tal nii palju oidu, et mõni gümnaasium oleks teda endale tahtnud....”

“Noh, nüüd on tühipaljas tööline, see ka mõni amet, kui kõik teised euroasjamehiks trügivad.”

Aga kui Kalmer jaanikuu viimasel päeval kaheksateistkümneseks sai (seega oli ta minust seitse aastat vanem), kutsusid naabrid meidki oma

aiapeole tossava grillahju juurde, et tähistada poja meheikka jõudmist.

Suured võtsid viina ja rääkisid valjeneva häälega sellest, kuidas meie riigis vaesed üha vaesemaks jäävad ning rikkad aina rikkamaks saavad. Siis ei suutnud minu kõrges riigiametis töötav isa jätta torkamata, et hariduses kehtivat sama trend – targad saavad järjest targemaks, lollid aga jäävad üha lollimaks, sest katkestavad oma haridustee. Sel hetkel vaatasid kõik sünnipäevalapse suunas, kes parajasti oma rasvase vorstijupiga ametis oli. Vähe jäi puudu, et grillimine oleks muutunud naabritevaheliseks krillimiseks, umbes nagu Vargamäe üleaedse 19. sajandi viimasel veerandil. Ega mina siis veel kõigest aru saanud.

Alles praegu, kui seda aiapidu meenutan, muutub asetleidnu kõnekaks. Tollal kargasin aias ringi ning jagasin lahkelt kõigile lihakraami kõrvale peenralt nopitud sibulapealseid. Aga mäletan, et kui järjekord Kalmerini jõudis, hakkasin üle keha lausa võbisema, kui talle kolme sibulavart pakkusin...

“Aitäh, hea laps,” lausus mu prints, vaadates mulle avala naeratusega otsa. Et mind kohmetusest välja tuua, küsis ta, mitmendas klassis ma käin.

“Lähem viiendasse,” püüdsin vastata suurema numbriga, kui küsimus eeldas.

“Aga mis tööd sina teed?” ei mõistnud ma enam muud tarka kosta.

“Töötan giljotiiniga...”

“Ahah,” ühmasin vastuseks ja astusin sibulavartega järgmise sünnipäevalise ette.

Kui õhtul koju jõudsin, oli mu esimene asi vaadata sõnaraamatust, mis elukas see giljotiin õieti on... Polnudki mingi elukas, oli midagi veel hirksamat: langekirves, seade surmamõistetute hukkamiseks. Ja Kalmer siis töötab selle seadmega!

Ei teadnud ma siis, et Eesti Vabariigis oli surmanuhtlus kaotatud. Küll meenus klassijuhataja antud kirjanditeema “Iga töö kiidab tegijat”. Muidugi, keegi peab ka surmanuhtluse täide viima. Järelikult on Kalmer see, kes iga tööpäev halbadel inimestel päid otsast lõikab. Aga kus seda tööd tehakse? Kus ikka mujal kui vanglas! Seal neid kurjategijaid algul hoitakse. Pidasin end väga targaks tüdrukuks, sest olin Kalmeri töökoha välja mõelnud. Teisiti see ju olla ei saanud.

Nägin sageli Kalmerit meie majast mööda käimas. Hommikul läks ta

vanglasse päid lõikama ja õhtul tuli sealt. Ja ta meeldis mulle endiselt, sest ükski amet ei riku meest.

Ükskord aga sattusin temaga silm silma vastu. Ta tuli oma verisest ametist ja tervitas mind juba kaugelt: “Tere, naabripreili! Kuidas käbarad käivad?”

“Hästi... Aga kuidas sinul vanglas läheb?”

“Mis vanglas? Sa, plikats, paned ju päris pada...” ütles mu unelmate mees ja samas oli ta minust möödas. Ei julgenud ma isegi tagasi vaadata: teadsin, et olin teinud mingi parandamatu vea.

Toibumiseks kulus mul mitu päeva. Lõpuks julgesin emalt küsida, kus Kalmer töö käib.

“Ta lõikavat trükikojas paberit.”

“Kas giljotiiniga?”

“Vist kutsuvad seda masinat jah sedasi.”

Ma ei tunne tänini sõna, mis tähendaks rohkemat kui väga-väga häbi. Aga just see tunne valdas mind seni, kuni Kalmer mu vaateväljast ja elust lõplikult kadus. Algul läinud ta kaitsevække, sealt leidnud ta endale naise, kellega kolinud hoopistükki pealinnast ära. Aga ometi oli ta mu täiskasvanuks saamisel nagu mingi eelmäng, mis juhatas sisse mu vikerkaarevärvilise abielu.

Esimene aasta. Punane

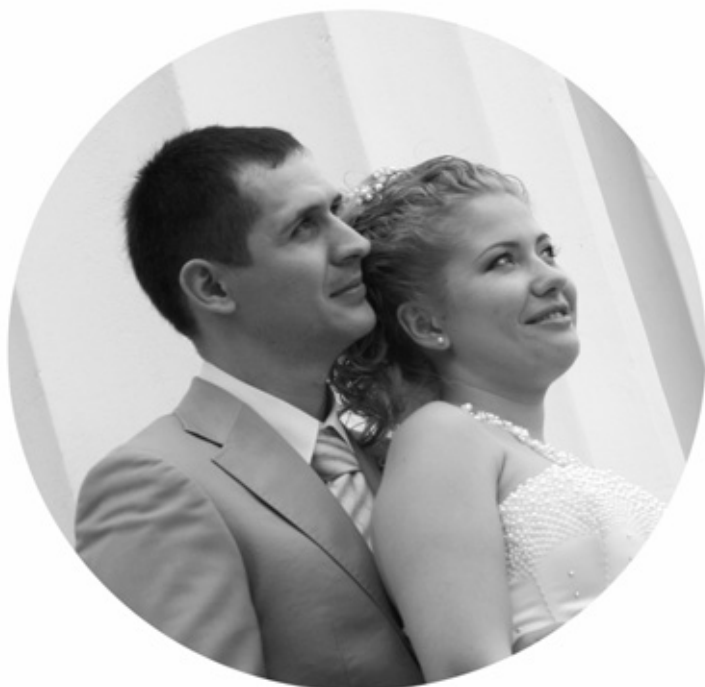
Aeg joonistas seitse aastaringi, enne kui ma oma naiseelu alustasin. See algus oli üsna kummaline. Olin saanud üheksateistkümneseks, riigieksamid hingasid kuklasse, mina aga võtsin südame rindu ja läksin oma elu esimesele maskiballile.

Oli esimene aprill ja naljapäev. Naljaviuks, aga ju ikka ka uudishimust ma sellisele peole – suuresti pinginaabri õhutusel – end vedasingi. Et kavaleridel lasus kohustus ilmuda maskis, sünnitas see omajagu põnevust. Härraste fantaasiat võis vaid kadestada: daame tantsitasid kõiksugused tegelinskid, alates sarvilistest saatanatest ja lõpetades maailma juhtivate presidentide maskide taha peitunud nooblite isandatega.

Mind on aga alati veedelnud igasugused mundrikandjad, olgu nad siis pritsimehed või kindralid, ja just üks selline mind kolmandaks tantsuks välja valiski... et jääda minuga kogu õhtuks ja öökski. Ta oli umbes meeterkaheksakümnene, tumepruuni juuksepuhmaga, minust aga mitte ainult seitse,

vaid koguni kaks korda seitse aastat vanem (kuidas teisiti see olla võinukski). Tema nägu varjasid vaid juustega harmoneeruvad karnevaliprillid ja ettekleebitud vuntsid ning kitsehabe (öösel sain tunda, et vuntsid olid tal siiski ehtsad). Aga peaasi: ta kandis mundrit – mis asjamehele too kuuluda võis, pole mulle tänini teada, ent küllap see mõnest koduloomuuseumist või teatrigarderoobist laenatud oli. Ja mitte paljas munder, vaid kõikvõimalikke aurahasid täis pikitud kuub, mille kandja kõigiti galantse kavaleri rolli kenasti välja mängis. Iga tantsu ajal teatas ta mulle, kes mind parajasti keerutab: kord oli ta teeneline meistersportlane, siis sotsialistliku töö kangelane, küll Valgetähe ordeni kavaler, vapper uppupa päastja või isegi lasterikas ema!!! Nii vahva oli ta ja nii ilus oli ta! Ma tundsin end tema käte vahel üha turvalisemalt ja minusse hoovas järjest enam soojust, mis kasvas lausa põletavaks palanguks... nii et mu pea kuumas ja keha lõdvas ning mitte puhvetis rüübatud veininatukesest, vaid mingist senitundmatust soovi ja häbi kooslusest.

Sellist mehelähedust polnud ma varem kogenud: omaealistest lõhverdavatest või ka nohikutest koolivendadest ei osanud ma midagi arvata, pigem olin salamisi pielnud ikka vanemaid püksikandjaid, aga paraku olid

nood juba kellegi teise jaoks. Nüüd olin oma ideaali leidnud ja ma ei puigelnud talle põrmugi vastu, kui ta südaööl mu Keldrimäe paneelmaja juurde sõidutas ja esimese korruse korterisse viis.

Mõistagi juhtus seal see, mis juhtuma pidi. Pimedas esikus kattis ta mu näo ja kaela suudlustega, tungis enda keelega minu suhu ja mäsles seal minu omaga; tundsin, mitte et ma näinud oleksin, et prille ega võltshabet tal enam polnud, vuntsid aga jäid alles ja kõditasid mu ninaalust, kui ta ikka ja uuesti mu avatud huuli võttis, nii et ma ei läbenud enam oodata, millal ta edasi läheb. Lõpuks tõstiski ta mu sülle ja kandis diivanile elutuppa, mida pimendas allalastud rullkardin.

Mis või kuidas siis täpselt juhtus, pole mu abielu seisukohalt eriti oluline. Tean vaid üht: seda, mida ma tol ööl esmakordselt läbi elasin, pole ma nii võimsal kujul ega unustamatul moel hiljem enam kordagi kogunud, kuigi õnnelik olen olnud omajagu. Hommikupoolsel ööl uinusin üliõnnelikuna tema kaisus... ja kui ärkasin, polnud teda enam minu juures. Olin võõras korteris ihuüks ja mind ei huvitanud põrmugi, mis oli neis tubades, mulle läks korda vaid diivanilauakesele jäetud sedel: "Olid vapustav!" ja visiitkaart, millelt sain teada, et minust tegi naise Valmo, kes töötab pangas tellerina. Kui ta oma andmed mulle jättis, polegi ta ju ühe öö võitja, vaid ootab minu kontaktivõttu! Riietusin, lasin korteriukse sneprisse ja astusin tänavale, ise õnnest tulvil.

Jõudnud alles hommikul koju, märkasin ema küsivat pilku, ent juhtunust aru andma ta täiskasvanud tütart enam ei pannud. Kui olin ümber riietunud, natuke oma näolappi värskendanud ja tassikese kohvi rüübanud, ruttasin otsima TEDA.

Hansapanga kontoris, kus mu prints töötas, oli hommikupoolikul rahvast vähevõitu ja nii kulus mul teenindussaaalis vaid mõni sekund, et märgata Valmot, kes parajasti uuris midagi oma kuvariekraanilt. Ju ta tajus, et teda seiratakse, ja laskis oma pilgul libiseda üle klientide, kuni peatus minul. Mees oleks nagu milleski kahelnud ja seepärast astusin ise tema boksi äärde ning teretasin nii tagasihoidlikult, kui vähegi suutsin.

"Tere, Merili," vastas ta ujeda naeratusega. Jah, needsamad juuksed, silmad, põsesarnad, vuntsid, lõug... ainult ta naeratus oli vähem enesekindel kui mu öisel täkul. Ka häälevärving olnuks nagu tsipa teisem, ent see võis mulle nii ainult tunduda.

Igatahes oli meie romanss alanud. Me kohtusime peaaegu iga päev, kui mu riigieksamite karussell vähegi lubas. Üksnes kesknädalati oli tal alati mingi klubiõhtu, millest ta kunagi ei loobunud. Aga meie vahekord oli sootuks karskem, korrektsem, vanamoeliselt väljapeetum, kui võinuks arvata tormilise karnevaliöö järgi. Olime nagu mõni elitaarne paar, kes oli võtnud eesmärgiks käia süstemaatiliselt läbi kõik Tallinna vaatamisväärsused, muuseumid, näitused, teatrietendused ja muud kultuurikolled. Tänu Valmole hakkasin popmuusikale eelistama klassikalist ja operetile ooperit. Me elasime ühises kultuuriauras.

Valmo tuli alati mulle oma autoga järele, tõi tagasi koju ja suudles mind lahkumisel nagu kavaleril kombeks. Aga ei midagi rohkemat enam. Nii taktitundeline oli tema!

Ta vanematega tutvusin kombekas pühapäeva-lõunalauas nende väheldases, kuid maitsekas eramus Nõmme mändide all. Valmo emale valmistasin vist kõige enam rõõmu, et ta 33-sel vanapoisil lõpuks ometi keegi on. Ämmakandidaat keerles mu ümber ja püüdis ära arvata mu pisimadki soovid, et siis neid täitma tõtata. Nii oli meist saanud paari kuuga kindel paar ja kõrvuni armununa ning oma igavesse õnnesse uskuvana läbisin mängeldes riigieksamite kadalipu.

Meie esivanemad said esmakordselt omavahel kokku minu gümnaasiumi lõpuaktusel. Meriväljal oli jaanilaupäeval vägev kodune pidu, kus pandi paika ka pulmapäev. Valmo, see pangatöötaja, oli omamoodi arvude hull ja nõudis rõngastamispäevaks tingimata 11. novembrist (aasta oli siis 1998). Pulmamaja valisime loosi teel ja õnn (või õnnetus?) naeratas nõmmekatele. Aga enne altari ette jõudmist sai minust füüsikatudeng, sest seostasin oma tuleviku optikukarjääriga.

Valmol sugulasi eriti pole. Vend on, aga see ajab tänini Ameerikas kõva äri ega hakanud ometi nii tühiseks sündmuseks, kui seda on venna pulm, üle suure lombi lendama. See-eest oli mu peiul suur sõpruskond, kes pulmapeol ühe üllatuse teise järel valmistas. Ja raha paistis ojadena voolavat: ikkagi pankurite värk.

Pulmavanema küsimusele, miks on see päev eriti tähtis, tuli pidulistelt igasuguseid naljakaid pakkumisi, sest kaalul oli palju: vaimukaim vastaja saab auhinnaks teleri! Muidugi seostasid peaaegu kõik selle päeva meie ühise